

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

„Świat społeczny Anonimowych Alkoholików”

Uzależnienie od alkoholu jest uznawane za ważny problem społeczny wymagający opracowania skutecznych metod zapobiegania, leczenia i rozwiązywania problemów z nim związanych. Stało się ono przedmiotem wielu eksploracji przeprowadzanych przez badaczy różnych dyscyplin naukowych na całym świecie, ponieważ jest to zjawisko ogólnoświatowe, występuje we wszystkich krajach, różniąc się jedynie natężeniem i rodzajem wypijanego alkoholu. Alkoholizm wywiera destrukcyjny wpływ nie tylko na osoby pijące, ale też na środowisko, w którym żyją, a przede wszystkim na ich rodziny.

Nadużywanie alkoholu prowadzi do degradacji osobowości pijącego, niszczy zdrowie, doprowadzając niejednokrotnie do śmierci. Jest także przyczyną wielu patologicznych zachowań, wypadków, samobójstw i przestępstw. Niejednokrotnie rujnuje życie zawodowe, doprowadzając tym samym do znacznego pogorszenia sytuacji finansowej, a tym samym bytowej całej rodziny. W konsekwencji stanowi ono obciążenie dla całego społeczeństwa w danym kraju. Do przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku choroba alkoholowa uważana była w Polsce za rodzaj patologii społecznej, z którą należy walczyć wszelkimi możliwymi sposobami. Niewiele osób traktowało uzależnionego jako człowieka chorego, którego należy poddać specjalistycznemu leczeniu i któremu potrzebna jest pomoc w wyjściu z nałogu.

Lata dziewięćdziesiąte XX wieku przyniosły pewne zmiany, wiedza na temat zespołu uzależnienia alkoholowego jako choroby zaczęła docierać do coraz szerszej społeczności. Tym samym następowały zmiany w podejściu do osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin jako współuzależnionych. Coraz liczniej pojawiały się publikacje odkrywające podstawową wiedzę na temat uzależnienia od alkoholu, sposobów jego powstrzymania i możliwości pokonania tej choroby. Wiedza na temat uzależnienia pomaga zrozumieć mechanizmy, które nim rządzą i umożliwia podjęcie bardziej skutecznych działań, aby chorobę zatrzymać. Podjęcie leczenia, utrzymanie abstynencji, a później osiągnięcie trwałej trzeźwości to duże wyzwanie dla uzależnionego. Przyjmuje się, że alkoholizm to choroba nieuleczalna (gdyż nie

ma już powrotu do picia kontrolowanego), postępowanie nie kończy się wyleczeniem, lecz zatrzymaniem rozwoju choroby.

W celu dalszego umacniania abstynencji wskazane jest szukanie wsparcia w grupach samopomocowych, wśród których najpopularniejszą na całym świecie jest Wspólnota Anonimowych Alkoholików (AA).

Za datę powstania Wspólnoty Anonimowych Alkoholików uważa się 10 czerwca 1935 roku, ale wcześniej, w maju tego samego roku, odbyło się w miejscowości Akron (Ohio, USA) spotkanie dwóch alkoholików. Byli to William Griffith Wilson, znany jako Bill W. i Robert Halbrook Smith, znany jako dr Bob. Bill W. był maklerem giełdowym, a dr Bob chirurgiem; obydwaj mieli bogatą przeszłość alkoholową. Wkrótce zaczęli do nich dołączać inni alkoholicy, w 1939 roku było ich już stu. W 1940 roku otwarte zostało w Nowym Jorku pierwsze Biuro Światowej Służby AA. W Polsce dopiero w połowie lat 70. XX wieku w Poznaniu powstały dwie pierwsze grupy AA.

W roku 2019 Wspólnota Anonimowych Alkoholików szacunkowo skupiała ponad trzy miliony uzależnionych na całym świecie, w Polsce funkcjonuje około 2700 grup, z których każda liczy średnio 10-12 osób (PARPA 2020). Program, jaki proponuje Wspólnota AA, przedstawiony został w Dwunastu Krokach, zachowaniu zaś jedności Wspólnoty służy Dwanaście Tradycji. Najważniejsze i podstawowe informacje na temat Wspólnoty AA zawiera Preambuła, która, oprócz tego, że określa, kto i w jakim celu przynależy do Wspólnoty, że nie ma tu żadnych opłat ani powiązań z żadną religią, partią czy organizacją, wskazuje najważniejszy cel, jaki jej przyświeca. Ten cel to pozostanie trzeźwym i pomaganie innym alkoholikom.

Program 12 Kroków dostępny jest dla każdego bez względu na wiek, płeć czy wykształcenie. Przeszkody nie stanowi też wyznawana religia czy status społeczny. Cele określone w 12 Krokach mogą być realizowane i często są realizowane indywidualnie i przez każdego zupełnie odmiennie. Podstawą jest Krok Pierwszy, którego istota polega na przyznaniu się do bezsilności wobec alkoholu i utraty kierowania własnym życiem. Jest to program, który wyznacza kierunek i etapy procesu zmiany. Realizacja tego programu wymaga dużego wysiłku i wielu lat pracy nad sobą. Uzależniony otrzymuje wsparcie ze strony grupy, a jeżeli ma sponsora, to również od niego, ale musi mieć też wsparcie ze strony najbliższego otoczenia, szczególnie rodziny.

Celem dysertacji doktorskiej było dokonanie socjologicznej analizy Wspólnoty AA jako specyficznego świata społecznego wytwarzanego w toku interakcji, jakie zachodzą między

jego uczestnikami. W opisie i sposobach badania tej społeczności posłużono się koncepcją świata społecznego zaprezentowaną i opisaną przez polską socjolog Annę Kacperczyk.

W ramach podjętych badań założono ustalenie przyczyn popularności Wspólnoty Anonimowych Alkoholików określanej nieraz jako fenomen społeczny, zbadanie uwarunkowań, które sprzyjają sile jej oddziaływania na osoby uzależnione, zrozumienie mechanizmów działania Wspólnoty sprzyjających powzięciu decyzji o zaprzestaniu picia, ustalenie i charakterystyka motywów skłaniających osoby uzależnione do poszukiwania pomocy w tego typu oddziaływaniach.

Praca składa się z pięciu rozdziałów, które układają się w trzy wydzielone części. Pierwszą część stanowią dwa rozdziały teoretyczne zawierające charakterystykę choroby alkoholowej i opis Wspólnoty Anonimowych Alkoholików jako świat społeczny.

Część druga pracy to rozdział trzeci metodologiczny, w którym przedstawiono metodologię badań, wskazano ich cel i zakres, sformułowano problemy badawcze, jak również założenia do badań ilościowych.

Część trzecia, empiryczna, stanowi zasadniczy element pracy. W rozdziale czwartym zaprezentowano wyniki badań jakościowych. W rozdziale piątym omówiono natomiast wyniki badań ilościowych i przedstawiono ich analizę, prezentując m.in. podejmowane przez respondentów przed przystąpieniem do AA próby radzenia sobie z uzależnieniem, przyczyny przystąpienia do Wspólnoty i poprzedzające tę decyzję obawy.

W zakończeniu dysertacji przedstawiono ustalone w trakcie badań empirycznych elementy konstytutywne świata społecznego Anonimowych Alkoholików, odnosząc się do segmentów tego świata wskazywanych przez Annę Kacperczyk. Potwierdzono słuszność określania Wspólnoty AA mianem świata społecznego, który posiada swoje granice, elementy konstytutywne, zasady i normy postępowania, program, ale przede wszystkim daje swoim uczestnikom poczucie przynależności, sprzyja zmianie dotychczasowego stylu życia, pobudza do kreatywnego rozwiązywania trudności, samorozwoju, pozbawia odium i ostracyzmu, którego doświadczali ze strony innych członków społeczeństwa, w którym żyli.

Badania empiryczne zostały opisane i przedstawione graficznie za pomocą tabel i wykresów.